

MEANINGFULNESS OF THE CRIMINAL SANCTION OF A LEGAL PERSON ON THE EXAMPLE OF CREDIT FRAUD

Pavel Kotlán¹

Abstract

The article deals with the meaningfulness of the criminal liability of legal persons, which was codified by Act No. 418/2011 Coll. First, the basics of the criminal liability of legal persons and its problematic aspects, especially when sanctioning non-functional legal persons, are presented, and the facts of the criminal offence of credit fraud under Section 211 of the Criminal Code are characterized. The effectiveness of criminal sanctions is then examined using this offence as an example. By analysing individual cases where a legal person has committed the offence of credit fraud, we then conclude that a significant majority of penalties are ineffective because the legal persons punished are either non-functional at the time of the offence or during the criminal proceedings. In the normative analysis of the legal text, methods based primarily on the principle of value consistency and a formal systematic approach were used, which was supplemented by a kind of simplified form of case analysis.

Key words

Legal Person, Criminal Liability, Credit Fraud, Offence

I. Úvod

Po mnoha letech diskusí v odborných kruzích byla zákonem č. 418/2011 Sb. zavedena trestní odpovědnost právnických osob, aby tak byly příslušným způsobem naplněny závazky vyplývající z evropské legislativy. Zvolená odpovědnost právnických osob jako odpovědnost trestní (existovala i varianta odpovědnosti správněprávní) a její konkrétní podoba jsou velmi sporné. Předkládaný článek se zaměřuje na problematičnost účinného postihu, a tedy, zda má vůbec trestní represe v tomto směru smysl. Jako „ohnisko“ analýzy byl zvolen trestný čin úvěrového podvodu, jehož skutková podstata je, jak vyplývá ze statistik, jakýmsi mediánem v uplatňované trestní odpovědnosti právnických osob, a zároveň se jedná o protiprávní jednání dotýkající se běžné činnosti podnikatelů.

Z pohledu právní vědy je pojednání poněkud neobvyklé, protože normativní analýza trestní odpovědnosti právnických osob a skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu je doplněna o analýzu jednotlivých případů za úvěrový podvod odsouzených právnických osob. To by mělo dokumentovat, nakolik účinný trestní postih právnické osoby je.

II. Trestní odpovědnost právnických osob

Trestní odpovědnost právnických osob je ve smyslu zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále TOPOZ) založena na tzv. přičitatelnosti. Ta vychází z toho, že trestný čin spáchaný fyzickou osobou, která jedná za osobu právnickou, je přičitatelná i právnické osobě. Nezáleží přitom na zavinění právnické osobě, ať už by se jednalo o zavinění ve formě úmyslu či nedbalosti. Ostatně při (soukromoprávní) konstrukci právnických osob, coby osob fiktivních, je vlastně nepřipadné o zavinění hovořit, neboť právnická osoba nerealizuje (proti)právní jednání prostřednictvím fyzických osob, nýbrž fyzická osoba jedná za osobu právnickou. Vinen z trestného činu je tak prostě ten, komu je přičítán následek.²

Právnické osobě se tedy přičte trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku, s výjimkou trestných činů vyjmenovaných v § 7 TOPOZ, jednala-li fyzická osoba (v postavení dle § 8 odst. 1

¹ PRIGO University. Vítězslava Nezvala 801/1, 736 01 Havířov, Czech Republic. E-mail: pavel.kotlan@prigo.cz.

² KELSEN (1923), s. 143.

písm. a) až d) a odst. 2 TOPOZ) v zájmu či v rámci činnosti¹ osoby právnické (§ 8 TOPOZ). Přiřítelnost fyzické osobě a právnické osobě je souběžná, tedy, jsou-li splněny zákonné podmínky, přiřítá se trestný čin oběma osobám. Fenyk trefně poznamenává, že „*nejde ani o úplné osamostatnění, ani akcesoritu těchto subjektů.*“² Jedná se tak o model tzv. pravé trestní odpovědnosti, kdy je trestní odpovědnost právnické osoby nezávislá na trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby.³ V mnoha ohledech se tak trestní odpovědnost blíží správněprávní odpovědnosti právnické osoby, která je odpovědností objektivní (za výsledek). Zavinění právnické osoby, spočívající „*v opomenutí náležité péče*“⁴ se totiž v podstatě objektivizuje.

V praxi to znamená, že jsou skutečně nejčastěji postihovány jak osoba fyzická, tak i osoba právnická. Výjimečně dochází k situaci, kdy je uplatněna odpovědnost pouze vůči fyzické osobě – např. při uplatnění institutu „*vyvinění*“ právnické osoby,⁵ nebo pouze právnická osoba – např. není-li identifikována konkrétní fyzická osoba z managementu osoby právnické, která protiprávní jednání realizovala.

III. Problematické aspekty trestního postihu

Jak vyplývá z uvedeného, pro trestní odpovědnost osoby právnické jsou tak klíčové dvě podmínky, které musí být kumulativně splněny: (1) fyzická osoba – pachatel je osobou oprávněnou jednat za právnickou osobu a (2) její jednání lze vykládat jako uskutečněné v rámci činnosti právnické osoby nebo v jejím zájmu. Problém trestního postihu, který by vyplýval z nejasného oprávnění fyzické osoby jednat za osobu právnickou, jsou zřídka jevem (už proto, že výrazná většina jednajících osob jsou v pozici člena statutárního orgánu) a nečiní při aplikaci práva výraznější potíže. U druhé podmínky však alternativa „*v rámci činnosti*“ poněkud přísně stanovuje trestní odpovědnost právnické osoby i v případech protiprávního jednání fyzické osoby, které právnické osobě nepřináší žádný profit či ji dokonce poškozuje. Nejvyšší soud proto správně uvádí, že v případě, kdy pachatelé – fyzické osoby, jednající za právnickou osobu, trestný čin „*spáchali na úkor této právnické osoby, již uvedli do situace, kdy odpovídala za škodu, kterou podvodným vylákáním úvěru způsobili a k jejímuž splácení tuto společnost zavázali*“, tedy vlastně byla „*právnická osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou jednající za ni, zpravidla není možno dovést spáchání trestného činu i touto právnickou osobou*“.⁶ Každopádně se jeví vhodným termín „*rámec činnosti*“ opustit, podobně jako byla ze zákona vypuštěna dřívější varianta „*jménem*“.⁷

Druhým problematickým místem trestního postihu, a to se již dostáváme k jádru pojednání, je trestní odpovědnost nefunkční právnické osoby. Takovou právnickou osobou rozumíme takovou, která není vůbec schopna vykonávat činnost předpokládanou zákonem (tzv. prázdná schránka), a takovou, která je založena či působí jako „*kriminální právnická osoba*“.⁸ Takové právnické osoby splňují podmínky nucené likvidace⁹ a měly by proto být v civilním řízení zrušeny.¹⁰ V praxi se téměř výhradně jedná o kapitálové obchodní společnosti. Ze samotné podstaty věci vyplývá, že postihovat nefunkční

¹ Alternativní podmínky přiřítelnosti v § 8 odst. 1 TOPOZ ovšem nutno chápat tak, že i v případě naplnění podmínky vyjádřené spojením „*v rámci její činnosti*“, nelze dovozovat trestní odpovědnost, bylo-li jednání pachatele (fyzické osoby) na úkor právnické osoby. Viz i Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

² FENYK (2018), s. 36.

³ JELÍNEK (2013), s. 101.

⁴ PELC (2019).

⁵ Viz § 8 odst. 5 TOPOZ: „*Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila*“.

⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

⁷ Tato varianta byla vypuštěna, i s ohledem na (soukromoprávní) konstrukci právnických osob, co by osob fiktivních, novelou zákona č. 183/2016 Sb.

⁸ Blíže viz KOTLÁN (2016).

⁹ Viz zejména § 172 odst. 1 písm. a) až d) OZ, § 93 písm. a), b) a c) ZOK, § 9 odst. 1 a § 104 ve spojení s § 105 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Postupem dle § 85 písm. a) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

právníckou osobu je nesmyslné a represivní funkce se míjí účinkem. Snad nepatrný efekt by to mohlo mít v tom směru, že pachatel – fyzická osoba, který právníckou osobu využíval/zneužíval, si musí najít jinou platformu pro možnou pokračující trestnou činnost. Ovšem nucenou likvidací v civilním řízení se dosáhne minimálně stejného efektu snadněji; nehledě k tomu, že ve smyslu § 12 odst. 2 in fine („*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“)¹ se trestní postih má realizovat právě až po vyčerpání prostředků práva civilního.

IV. Trestný čin úvěrového podvodu

Trestný čin úvěrového podvodu je svým způsobem „produkt doby“. Jeho skutková podstata totiž byla vytvořena na konci 90. let 20. století jako reakce na podvodná jednání podnikatelů, kteří se chtěli neoprávněně domoci bankovních úvěrů. Novela trestního zákona č. 253/1997 Sb. tak kodifikovala postih toho, „*kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí*“ (§ 211 odst. 1 trestního zákoníku) nebo toho, kdo „*kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel*“ (§ 211 odst. 2 trestního zákoníku). Jaký byl účel této novelizace, ostatně dokládá důvodová zpráva k novele: „... Přitom taková jednání výrazně poškozují banky a slouží k získání neoprávněné majetkové výhody toho, kdo se takového činu dopustí“.¹ Podobně to v odborné publikaci z té doby (kriticky) komentoval Teryngel, když uvádí, že skutková podstata úvěrového podvodu je reakcí na „tunelování“ bank, aniž by byla ochrana poskytována jiným subjektům.² Konečně, i o šest let později se v návrhu trestního zákoníku k úvěrovému (a pojistnému) podvodu uvádí: „...*jak ukázaly zejména devadesátá léta minulého století má jednání jimi postihované, které se dotýká činnosti pojišťoven a bank, dalekosáhlé důsledky pro ekonomiku republiky jako celku*“.³

Oproti obecné skutkové podstatě podvodu (§ 209 trestního zákoníku) je podvod související s úvěrovou smlouvou trestán z toho důvodu, že „*ne ve všech případech lze podle stávající skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 250 postihovat jednání spočívající v uvedení nepravdivých údajů v rámci jednání o uzavření smlouvy o poskytnutí úvěru (a obdobně i dotace nebo subvence)*“.⁴ V zásadě je tak postihováno již přípravné jednání k plánovanému podvodu. Postačí tak pouhé uvedení lži v žádosti o úvěr,⁵ aniž by byl vyžadován (hrozící) následek ve formě škody.⁶

V roce 2001 byl však zákonem č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a změně zákona č. 64/1986 Sb. kodifikován spotřebitelský úvěr (nyní viz zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru). Podle jednoznačně převládající interpretace je nutno trestný čin úvěrového podvodu vázat na smlouvu o úvěru dle § 2395 a násl. občanského zákoníku (dříve na úvěrovou smlouvu dle § 497 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník),⁷ což znamená, že jako úvěrový podvod jsou postihována i protiprávní jednání související s poskytováním spotřebitelských úvěrů. Trestné činy úvěrového podvodu související s podnikatelskými úvěry, a tedy i možnou trestní odpovědností právníckých osob,⁸ se tak sice trochu „ztrácí“ v množství úvěrových

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., komentář k bodu 27.

² TERYNGEL (1998), s. 135.

³ Vládní návrh trestního zákoníku z roku 2004, sněmovní tisk č. 744/0, komentář k § 186 až 188.

⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., komentář k bodu 27. Z podobných důvodu byl úvěrový podvod (*Kreditbetrug*) kodifikován i v německém trestním zákoníku, kdy z důvodu obtíží při dokazování subjektivní stránky se zákonodárce zřekl požadavku na způsobení majetkové škody a úmyslu obohatit se. SATZGER, SCHLUCKEBIER a WIDMAIER (2014), s. 1776.

⁵ Subjektem, který klame, může být, obdobně jako u obecného podvodu, kdokoliv; není důvod zužovat trestní odpovědnost pouze na žadatele o úvěr.

⁶ Viz i ŠÁMAL, P. (2001), s. 474.

⁷ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003. Kritika tohoto přístupu viz KOTLÁN (2019).

⁸ Spotřebitel je zákonem vymezen jako „každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná“ (§ 419 občanského zákoníku), takže samozřejmě nemůže být spotřebitelský úvěr nikdy požadován právníckou osobou. Čistě teoreticky se může úvěrového podvodu dopustit i osoba úvěr poskytující, avšak to je situace zcela ojedinělá.

podvodů spotřebitelů, avšak i tak patří k trestněprávním jednáním právnických osob poměrně často uskutečněným.

V. Analýza odsouzených právnických osob

V návaznosti na to, co bylo zmíněno o nefunkčních právnických osobách, lze konstatovat, že k nejméně frekventovanějším naplněním zákonných důvodů, které vyjadřují nefunkčnost právnické osoby, a tedy jsou i důvodem pro nucenou likvidaci, patří: neexistence funkčního statutárního orgánu, nesvolávání pravidelných valných hromad a absence fungujícího sídla společnosti (byť by to bylo sídlo virtuální). Zda je některý z těchto důvodů naplněn, lze dovozovat z určitých skutečností/indikátorů, jež jsou patrné zejména z obchodního rejstříku (včetně sbírky listin) a insolvenčního rejstříku. Za nezpochybnitelné indikátory nefunkčnosti lze považovat absenci předmětu podnikání, statutárního orgánu či sídla právnické osoby, právnickou osobu nacházející se v likvidaci nebo v insolvenčním řízení po prohlášení úpadku. Mezi silné indikátory nefunkčnosti pak řadíme především statutární orgán ve zjevně/pravděpodobné pozici tzv. Bílého pšce,¹ tj. osobu fakticky úlohu statutárního orgánu neplnící,² exekuci na obchodní podíl některého společníka a (v rozporu se zákonnou povinností) nezakládání účetních závěrek či jiných listin do sbírky listin.

Pokud tedy identifikujeme nefunkční společnost v době spáchání skutku nebo v průběhu trestního řízení, jehož předmětem je trestný čin právnické osoby, je, jak již bylo shora uvedeno, trestní postih zbytečný. V případě sice funkční právnické osoby, avšak společnosti jednočlenné, zpravidla s jedním společníkem a jedním členem statutárního orgánu, zpravidla lze zase zapochybovat o správnosti trestu z pohledu principu *ne bis in idem*. Je-li totiž potrestaným, což je přirozeně varianta nejčastější, jak tento jediný člen statutárního orgánu/jediný společník, tak i právnická osoba, musí fyzická osoba *de facto* snést trest dvakrát.³

Paleta trestů, kterými může být dle § 15 odst. 1 TOPOZ potrestána právnická osoba, je poměrně pestrá. Za trestný čin úvěrového podvodu připadají v úvahu v podstatě následující tresty: zrušení právnické osoby, zákaz činnosti, uveřejnění rozsudku a majetkové tresty - propadnutí majetku, peněžitý trest a propadnutí věci. Právě tyto tresty tak budeme sledovat při analýze jejich účinku a smysluplnosti.

Pro orientační představu o trestním postihu právnických osob uvádíme tabulku s rozložením typických okruhů trestné činnosti:⁴

¹ Blíže k typologii pachatelů a typu Bílý pšec (v aplikační praxi většinou nepřesně nazývaný jako tzv. bílý kůň) viz Kotlán (2020).

² To je patrné z toho, že daná osoba má angažmá v mnoha dalších subjektech, je proti ní vedeno exekuční řízení, jedná se o cizince (nejčastěji původem z Moldávie, Ukrajiny, Rumunska, Bulharska apod.) atd.

³ Souhlasím ovšem, z hlediska správné interpretace práva, s Kratochvílovým tvrzením: „...uložené tresty postihují různé subjekty (pachatele), byť jediného trestného činu, proto nemůže jít o dvojí trestní postih (tj. potrestání) za totéž a zejména téhož pachatele“. Kratochvíl (2008), s. 1738.

⁴ Infodata – statistika a výkaznictví [online]. *justice.cz*. [cit. 30. 5. 2021].

Trestná činnost odsouzených právnických osob	Období						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podvod (§ 209)	6	22	28	22	22	32	36
Úvěrový podvod (§ 211)	3	4	3	10	4	8	2
Dotační podvod (§ 212)	0	0	2	1	7	2	17
Poškození finančních zájmů EU (§ 260)	0	0	1	3	8	5	11
Zkrácení daně (§ 240)	3	9	12	19	30	41	51
Neodvedení povinných plateb za zaměstnance (§ 241)	13	28	30	29	47	20	32
Zkreslování účetnictví (§ 254)	2	4	8	19	21	16	29
TČ Veřejné zakázky (§§ 256-257) a korupční TČ (§§ 329-334)	2	0	5	6	0	0	2
TČ proti životnímu prostředí (§§ 293-307)	1	1	0	0	1	1	0
Ostatní TČ	6	4	4	5	24	35	56
CELKEM	36	72	93	114	164	160	236

Z tabulky je zřejmé, že trestný čin úvěrového podvodu je trestán poměrně často, a že se řadí do jakéhosi pomyslného středu za čtyři dominující skutkové podstaty (§ 209, § 240, § 241 a § 254 trestního zákoníku). Nutno poznamenat, že databáze veřejně odsouzených právnických osob, která posloužila jako východisko pro další analýzu, se ve svých datech poněkud liší. Do této databáze jsou totiž jednotlivé pravomocně odsouzené skutky právnických osob přidávány nesystematicky a někdy s určitým zpožděním.

Databáze nám však zato poskytuje potřebné informace pro bližší rozbor, tj. identifikaci právnické osoby, datum prvostupňového rozhodnutí a právní moci rozsudku, specifikaci trestného činu a stanovený trest (případně i jeho vykonání). Porovnáním s veřejně dostupnými informacemi, zejména z veřejného rejstříku osob (obchodního rejstříku) a z insolvenčního rejstříku, pak můžeme většinou s vysokou pravděpodobností určit, jaký účinek trest měl.

Zkoumané případy trestného činu úvěrového podvodu, kterého se dopustila právnická osoba, shrnuje následující tabulka:

	Právnická osoba	Právní Forma	Trestný čin	Trest	Datum	Specifika případu	Zhodnocení situace/trestu
1	Vyskočil (48110574)	s.r.o.	211/1,5c	Zrušení PO	V/2017 (VI/2017)	Od 1992 jediný jednatel/společník; 2014 převedeno na cizince (Bulhar)	Nefunkční před TČ/trest bez efektu
2	Freoned (01741357)	s.r.o.	211/1,5c pokus	Peněžitý trest	III/2017 (VI/2017)	Od dubna 2017 nemá jednatele, takže likvidace a pak výmaz z OR	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
3	JlaMA (02027640)	v.o.s.	211/1,4	Peněžitý trest/zákaz činnosti	IV/2015 (V/2015)	Od dubna 2015 nereaguje na výzvy soudu, a proto likvidace; při výmazu v roce 2019 nemajetná a dluh cca 6 mil Kč	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
4	ZKML (02580870)	s.r.o.	211/1,5c	Zákaz činnosti	V/2018 (VII/2018)	Od června 2016 je tam zjevně Bílý pěšec (angažmá v cca 15 společnostech); od září 2018 v likvidaci	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu

ECONOMIC AND SOCIAL POLICY

5	AMATO office (02687097)	s.r.o.	211/1,4	Peněžítý trest	VIII/2020 (XI/2020)	Od 2015 nezaloženy účetní závěrky, a proto od listopadu 2020 likvidace; v září 2019 převedeno na nového jednatele/společníka	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
6	Libertine Consulting (02835461)	s.r.o.	211/1,4	Peněžítý trest	VI/2017	Od vzniku v roce 2014 nezakládá účetní závěrky; jednatelka stále stejná, ale společníci se mění	Nejasná činnost/nelze určit
7	TOPMART Business Group (24158551)	s.r.o.	211/1,5c	Zrušení PO	X/2017 (X/2017)	Od roku 2012 nazakládány žádné účetní závěrky; jediná jednatelka je od roku 2015 v exekuci	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
8	LOGIMAT (04590716)	s.r.o.	211/1,5c pokus	Peněžítý trest	VII/2017 (IX/2017)	Dříve normální činnost (prodej a servis vysokozdvíhových vozíků); v říjnu 2018 podala návrh na sebe na insolvenční – mnoho dluhů ve výši cca 3 mil. Kč a mezi nimi i neuhrazených 51.000 Kč v exekuci za tento peněžítý trest	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
9	ADAGMA PLUS (46577629)	s.r.o.	211/1,4	Zrušení PO	V/2017 (V/2017)	Účetní závěrky nezakládány od roku 2011; od roku 2013 jednatel ze SR (v jiných dvou společnostech nejspíše Bílý pěšec)	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
10	IMN Leas (29443539)	s.r.o.	211/1,4,5b	Peněžítý trest	VI/2017	Větší společnost - prodej a servis vozidel	Funkční/trest účinný (jediný jednatel/jediný společník)
11	K&L Partners (29441129)	s.r.o.	211/1,6a pokus	Zákaz činnosti	VI/2018 (XI/2018)	Fungovala jako výrobní podnik; množství úvěrů od bank; od března 2016 insolvenční řízení; v prosinci 2016 prohlášen úpadek, avšak dlouhé spory; v březnu 2019 vyořadání – přes 20 miliónů dluhů hlavně u bank - uspokojena cca 1/3	V průběhu řízení nefunkční/trest bez efektu
12	TOMA Reality (29130387)	s.r.o.	211/1 návod	Uveřejnění rozsudku	IX/2017 (X/2017)	Zřejmě normálně fungovala; v září 2017 převedená na Bílého pěšce (úřední pobyt); žádná stopa po činnosti	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
13	SOLDI (28688678)	s.r.o.	211/1,5c	Zrušení PO	XI/2018 (XII/2018)	Od roku 2014 bez jednatele	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
14	DIONY Sports International (28646959)	s.r.o.	211/1,6a pokus	Propadnutí části majetku	VI/2018 (XI/2018)	Funkční společnost (gymnastické přístroje) předtím i potom	Funkční/trest účinný
15	HUMR (28508343)	s.r.o.	211/1	Peněžítý trest	I/2020 (II/2020)	Funkční společnost – rodinná firma vyrábějící keramiku	Funkční/trest účinný

16	AS FOREST (28142403)	s.r.o.	211/3 + 209/1,4d	Zrušení PO	XI/2019 VII/2020	Od listopadu 2015 bez jednatelů a předmětu podnikání	Nefunkční před TČ/trest bez efektu
17	NASAU (28141920)	s.r.o.	211/3 + 209/1,4d	Zrušení PO	XI/2019 (VII/2020)	Jednatel od roku 2014 Bílý pšelec (ze SR, proti němu exekuce od roku 2016, angažmá v 10 společnostech, které byly většinou likvidovány)	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
18	RESETA (28109058)	s.r.o.	211/1,6a pokus	Zrušení PO	XI/2018 (XII/2018)	Od roku 2015 na jediného jednatel/společníka exekuce na podíl ve výši cca 2,5 mil. Kč; účetní závěrky vůbec nezakládány; podle zprávy likvidátora z roku 2019 dlouhodobě nepodniká	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
19	OMNIA TECHNOLOGY (27923771)	s.r.o.	211/1,5c Pokus	Peněžitý trest	I/2017 (VIII/2017)	Od července 2016 jediným jednatelem Bílý pšelec (angažmá v cca 30 subjektech); účetní závěrky nikdy nezakládány	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
20	List Management (27708489)	s.r.o.	211/1,5c	Uveřejnění rozsudku	XI/2015 (X/2016)	Od 2012 jediný společníkem nějaká firma z USA; od ledna 2016 nemá žádný předmět podnikání; od listopadu 2016 novým jednatelem Bílý pšelec (cca v 30 společnostech)	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
21	KERAMIKA KNAP (27465209)	s.r.o.	211/1	Uveřejnění rozsudku	VIII/2019 (X/2019)	Exekuce a problémy s dluhy už dlouho předtím; v říjnu 2018 prohlášen úpadek; v červnu 2019 už nemá žádný předmět podnikání	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
22	Auto Activity (25589768)	s.r.o.	211/1,6a + 209/1,5a	Zákaz činnosti	I/2017 (V/2017)	Skutek se týká obchodování v roce 2013, kdy přes prohlubující se dluhy se stále nechala úvěrovat; v květnu 2014 úpadek a konkurs (obrovské dluhy)	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
23	VAN-ESO (25043218)	s.r.o.	211/1,5c	Zrušení PO	XI/2018 (XII/2018)	Už v červnu 2014 nemá jednatel a je prohlášen úpadek; v březnu 2017 skončen konkurs, protože je nemajetná	Nefunkční před TČ/ trest bez efektu
24	H + K stavební Kolín (24834971)	s.r.o.	211/1	Peněžitý trest	XII/2019 (I/2020)	Menší funkční firma – zednictví, topenářství apod.	Funkční/trest účinný
25	WELFARE SERVICE (24725871)	s.r.o.	211/1,5c	Zákaz činnosti	III/2019 (VII/2017)	Nejasná činnost; účetní závěrky nezakládány; stabilně jediný jednatel; od října 2019 žádný jednatel	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
26	Don Gil Praha (24663336)	s.r.o.	211/1	Zrušení PO	II/2018 (VII/2018)	Od června 2015 jednatel ze SR – možný Bílý pšelec; od prosince 2017	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu

27	Anagiro Company (24202568)	s.r.o.	211/4	Zákaz činnosti	I/2016 (VIII/2016)	v likvidaci (nefunkční sídlo) V roce 2013 neúspěšný insolvenční návrh; od října 2016 exekuce na podíl spolčenika; od října 2016 také už nemá žádný předmět podnikání; od prosince 2020 likvidace	V průběhu řízení nefunkční/ trest bez efektu
----	-------------------------------	--------	-------	----------------	-----------------------	---	--

Z analyzovaných dat považujeme pro předmět článku, tj. zjištění účelnosti trestu, za nejpodstatnější, že z 27 potrestaných právnických osob jich bylo identifikováno 22 jako nefunkčních – 10 již před spácháním trestného činu, 12 se stalo nefunkčních (nejpozději) v průběhu trestního řízení (tj. včetně řízení vykonávacího).¹ To znamená, že ve všech těchto případech se trest minul účinkem. Pouhé 4 případy jsou (pravděpodobně) funkční právnické osoby, které (také) vykonaly trest (ve všech případech trest majetkové povahy). Jeden případ zůstává nejasný.

Pokud v oněch 10 případech nefunkčnosti před spácháním trestného činu bylo již od počátku zřejmé, že právnická osoba je nefunkční a splňuje zároveň podmínky nucené likvidace, nemělo být, po mém soudu, trestní řízení vůbec zahájeno. Nucená likvidace prostřednictvím civilního řízení nesporného je totiž dostatečným uplatněním odpovědnosti podle jiných právních předpisů, což ve smyslu § 12 odst. 2 in fine trestního zákoníku znemožňuje vyvození odpovědnosti trestní. To je ostatně patrné i z přístupu soudu. Ten v 8 případech zvolil trest zrušení právnické osoby, který má být podle zákona vůči právnické osobě použit tehdy, „pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páčání trestného činu nebo trestných činů“ (§ 16 odst. 1 TOPOZ), tedy víceméně vůči právnické osobě kriminální. Spíše než o identifikaci kriminální osoby, se zde však jedná o situace, kdy právnické osoby prostě nefungují, a proto jsou „vydány napospas“ kriminálním aktivitám různých osob. Soud tak přistupuje k jejich zrušení, aby de facto nahradil civilní řízení o nucené likvidaci.

Ve 12 případech nefunkčnosti v průběhu trestního řízení fyzické osoby účastníci se činnosti trestním řízením „ohrožené“ právnické osoby zjevně nepovažovaly za výhodné udržet ji „při životě“. Přitom je irelevantní, jaký trest byl očekáván, tedy převážně majetkový trest nebo zákaz činnosti; případně nejmírnější varianta trestu – uveřejnění rozsudku. Jistě není náhodou, že se v 26 případech ze zjištěných 27 jedná o společnosti s ručením omezeným, kde lze předpokládat nejméně úzký vztah zúčastněných fyzických osob s právnickou osobou.

Shrneme-li zjištěné poznatky, můžeme konstatovat, že v cca 80% případů (tj. 22 z 27) pachatel – fyzická osoba využil/zneužil právnickou osobu pro (pokus) vlastní obohacení podvodným vylákáním úvěru, přičemž si byl vědom, že právnická osoba je buď nečinná, nebo vykazuje tak nízkou majetkovou hodnotu, že ji lze bez větších ztrát „obětovat“.

Vztáhneme-li tedy výsledky této poněkud povrchnější kazuistiky týkající se trestného činu úvěrového podvodu na dříve konstatovanou nesmyslnost trestního postihu právnických osob – „prázdných schránek“, docházíme k závěru, že ve výrazné většině případů (cca 80%) je trestní represe proti právnickým osobám zbytečná. Vzhledem k tomu, že většina postihovaných trestných činů právnických osob je podvodného charakteru (zkrácení daně dle § 240 trestního zákoníku je totiž rovněž zvláštním druhem podvodu), a že ani u skutkové podstaty postihující neodvádění povinných plateb za zaměstnance (§ 241 trestního zákoníku) nelze očekávat u zadlužených subjektů přílišnou snahu pokračovat v činnosti, zda se být uvedený rozbor úvěrového podvodu odrazem reality trestního postihu právnických osob všeobecně.

¹ Samozřejmě v některých případech lze předpokládat nefunkčnost i před spácháním trestného činu, avšak to by bylo možné ověřit až po hlubším prozkoumání daného trestního spisu. Délka trestního řízení je totiž poměrně variabilní a z pouhých časových dat a spisové značky odsuzujícího soudu nelze vždy přesvědčivě dovodit, kdy byl skutek spáchán.

VI. Závěr

Zvolená kodifikace trestní odpovědnosti právnických osob je velmi rozporuplným legislativním počinem, a to i ze zkoumaného úhlu pohledu, tj. zjištění skutečného účinku trestní represe. Analýzou trestného činu úvěrového podvodu, který je typickým zástupcem realizace trestní odpovědnosti právnických osob (četností i charakterem skutkové podstaty), bylo zjištěno, že trestní postih se mívá svým účinkem. V cca 80% případů je postihována nefunkční právnická osoba, což přirozeně znamená neúčinný trest.

Jedinou funkci, kterou, zejména v případech již před trestným činem nefunkčních právnických osob, trest plní, je v případě zrušení právnické osoby „očistění“ podnikatelského prostředí. To ovšem nemůže odůvodňovat existenci institutu trestního práva, jež má ve smyslu principu subsidiarity trestní represe působit jako *ultima ratio* (poslední prostředek) nápravy narušených společenských vztahů.

Literatura

Fenyk, J. (2018). *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. (2nd ed.). Praha: Wolters Kluwer.

Insolvenční rejstřík (2021). Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do> (20. 5. 2021).

Jelínek, J. (2013). *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges.

Justice (2020). *Infodata – statistika a výkaznictví*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html> (30. 5. 2020).

Justice (2021). *Veřejný rejstřík a sbírka listin*. Dostupné z [https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-\\$firma](https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-$firma) (20. 5. 2021).

Kelsen, H. (1923). *Hauptprobleme der Staatsrechtslehre: Entwickelt aus der Lehre vom Rechtssatze*. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).

Kotlán, P. (2016). Problémy vyšetřování ekonomické kriminality spojené s existencí nefunkční obchodní společnosti. *VOJÁČEK, Ladislav a Jaromír TAUCHEN. Majetkové a hospodářské trestné činy včera a dnes*. Brno: Masarykova univerzita.

Kotlán, P. (2019). Význam vybraných soukromoprávních ustanovení pro princip subsidiarity trestní represe. In: Brucknerová, E., Fryšták, M., Čep, D., Malý, J. A Janovec, M. (eds.). *Cofola 2019: část III Uzavřenost vs, Interaktivita trestního práva*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

Kotlán, P. (2020). Typologie pachatelů ekonomické kriminality. *Kriminalistika*, 53(1), 3-18.

Kratochvíl, V. (2008). Zákaz dvojího potrestání na pomezí trestní odpovědnosti právnických a fyzických osob (evropské, rakouské a české pohledy). In: Neckář, J., Radvan, M., Sehnálek, D. a Valdhans, J. (eds. of collection of abstracts) *Days of law /Dny práva*. Brno: Masaryk University, Faculty of Law.

Pelc, V. (2019). *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Dostupné z [Bulletin-advokacie.cz](https://bulletin-advokacie.cz) (20. 5. 2021).

Satzger, H., Schluckebier, W a Widmaier, G. (ed). (2014). *StGB: Strafgesetzbuch : Kommentar*. 2. Aufl. Köln: Carl Heymanns Verlag.

Šámal, P. (2001). *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C.H. Beck.

Teryngel, J. (1998). *Nad trestní odpovědností podnikatele*. Praha: Orac.

Judikatura a legislativa

Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb.

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

Vládní návrh trestního zákoníku z roku 2004, sněmovní tisk č. 744/0.